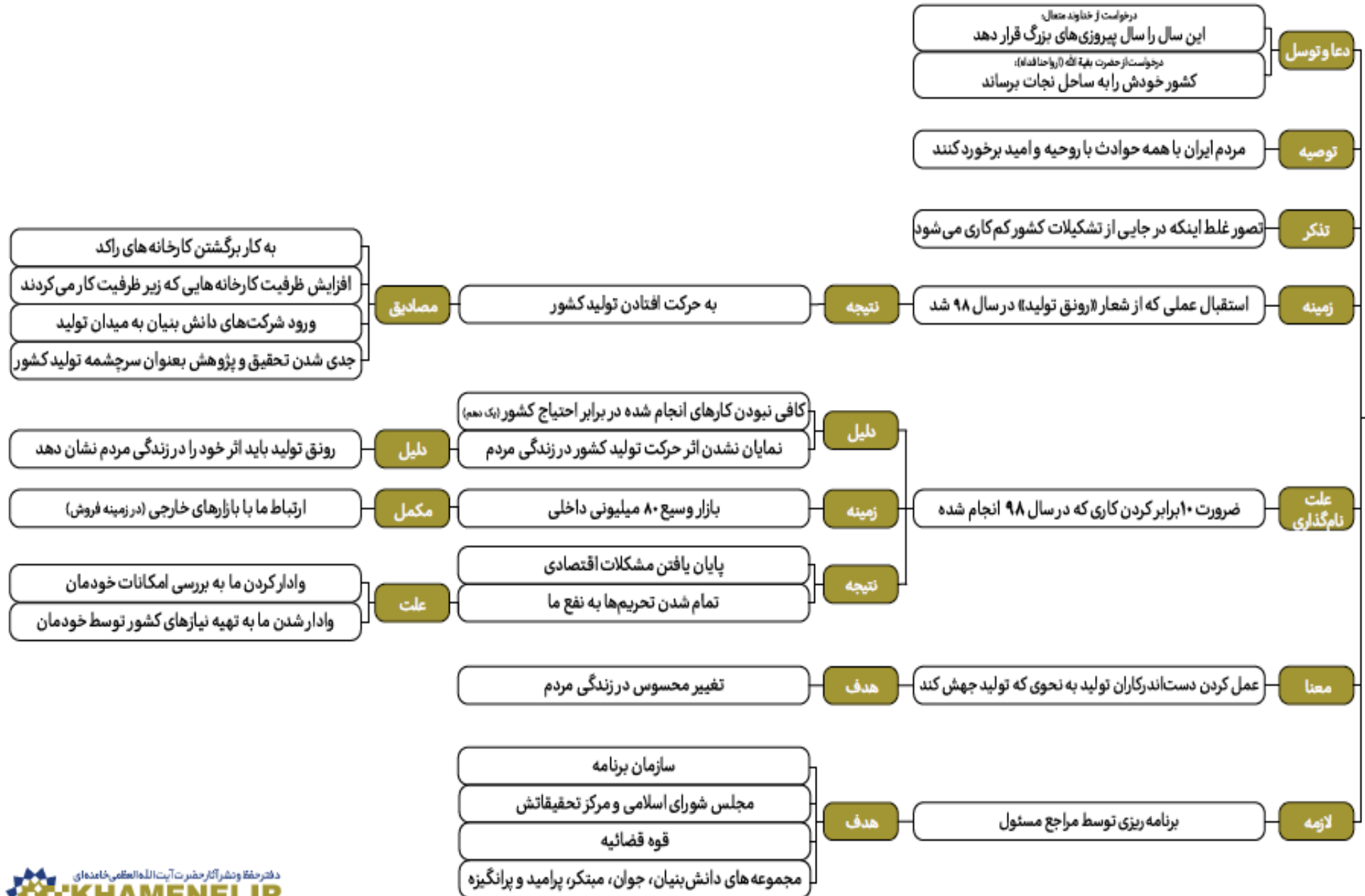

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سال ۹۹، سال «جهش تولید»

بررسی اثربخشی قوانین و مقررات در هم افزایی از تولید تا صادرات محصولات کشاورزی
به کشورهای هدف (بامحوریت بخش خصوصی)

مرکز پژوهش های توسعه و آینده نگری
دفتر خدمات پژوهشی و کاربرست یافته های پژوهشی

➤ براساس چالش‌های مطرح شده در تولید محصولات صادراتی و گزارشات صادرکنندگان به سازمان برنامه و بودجه و در اجرای بندهای سوم و ششم سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی اولین جلسه هم‌اندیشی، با حضور ۳۵ نفر در تاریخ ۹۶/۶/۲۶ با حضور بخش‌های تولیدی و صادرکنندگان و سازمان‌های ذیربط تشکیل گردید و مشاور عالی در امور کشاورزی رییس سازمان برنامه و بودجه براساس برنامه پنجم و سند راهبرد ملی توسعه صادرات و گزارشات صادرکنندگان، به اتفاق هیاتی از بخش خصوصی و صاحب نظران برجسته طی جلسات و دو سال کار مستمر و تشکیل دور هم‌اندیشی با حضور تولیدکنندگان و صادرکنندگان و سازمان‌های ذیربط، نست به تسن موضوع تولید تا صادرات محصولات کشاورزی و شناسایی و ارزیابی چالش‌ها و نقاط ضعف و ظرفیت‌ها و نقاط قوت و فرصت‌ها و تهدیدها و راهکارها اقدام گردید. **ودلایل توفیق نداشتن ایران در بهره برداری از بازار بزرگ صادرات محصولات کشاورزی تدوین نمود**

توفیق نداشتن ایران در بهره برداری از بازار بزرگ صادرات محصولات کشاورزی به دلایل:

1. ضعف در سیاست‌های تجاری کشور؛
2. هزینه‌های اقتصادی و مالی (مشکلات در ارتباطات بانکی که به درجاتی پابرجاست و تحولات ارزی ایران)؛
3. لجستیک و نبود نهادها و ساختارهای متشکل و نظام مند تجاری؛
4. و عدم عضویت در پیمان‌ها و ترتیبات تجاری منطقه‌ای و جهانی و هزینه ورود به بازار سایر کشورها را برای کالای ایرانی افزایش داده است؛
5. مانع دیگری که پیش روی صادرات محصولات کشاورزی قرار دارد، ابلاغ روزانه بخشنامه‌ها عامل بازدارندگی صادرکنندگان ایرانی و عدم تعهد پایدار در صادرات است؛
6. بازارهای صادراتی کشورهای هدف به تعهد تامین محصولات در بلندمدت نیازمندند؛
7. «خرده مالکی» چالش دیگر صادرات محصولات کشاورزی است زیرا تولیدیها ما بزرگ مالکی را به رسمیت نشناخته ایم و تولیدکنندگان و هلدینگ‌های بزرگ نداریم که در هر شرایط خاص بتوانند نیاز بازار را تامین کنند. اما بقاء خود را در عرضه محصولات در داخل حفظ می کنند؛
8. کیفیت تولید برای صادرات مناسب نیست و هزینه تولید بالاست؛
9. تولید باید بر اساس استاندارد جهانی و متناسب با درخواست کشور مقصد برنامه ریزی شود؛
10. تولیدات و تولیدکنندگان (زراعت، باغبانی، گل و گیاه..) باید کد شناسایی داشته باشند؛
11. ضروریست از تولید تا پایانه صادراتی یک پشتیبانی و پروسه قوی ایجاد شود تا به تولید کننده و زنجیره تولید سرویس بدهد و پایانه‌ها باید مورد حمایت گروه پشتیبان مانند (سازمان حفظ نباتات، استاندارد، گمرک...) قرار گیرند؛
12. در ارزیابی‌های انجام شده کشور ایران پتانسیل تولید برای صادرات محصولات کشاورزی را دارد و ۹۰٪ تولیدات توسط بخش خصوصی انجام می‌شود و با توجه به چالشهای تولید و کمبود آب متاسفانه ۳۰-۲۰٪ از محصولات کشاورزی ضایع می‌شود؛
13. تاکید شد کشاورزی پس از تولید عقب افتادگی تاریخی دارد و مجوز ۹ پایانه صادراتی در ۱۲ سال قبل داده شد و برنامه ای سخت افزار بوده و برنامه نرم افزار نداشته و در سیستم تجارت جدی وارد نشده است؛
14. کشور عمدتاً از طریق استراتژی توسعه صادرات و نفوذ در بازارهای جهانی موفق به حفظ و رشد مداوم اقتصادی کشاورزی خواهد شد؛

اهداف

- 1) هدف اصلی (اعمال سیاست جهت افزایش توان صادراتی محصولات کشاورزی کشور است
- 2) رفع موانع و نارسایی موجود در سیستم تولیدات کشاورزی برای صادرات و اصلاح ساختار اجرایی با محوریت بخش خصوصی
- 3) ایجاد هم افزایی بخش خصوصی و حاکمیتی و حمایت سیستم اجرایی کشور در صادرات محصولات کشاورزی

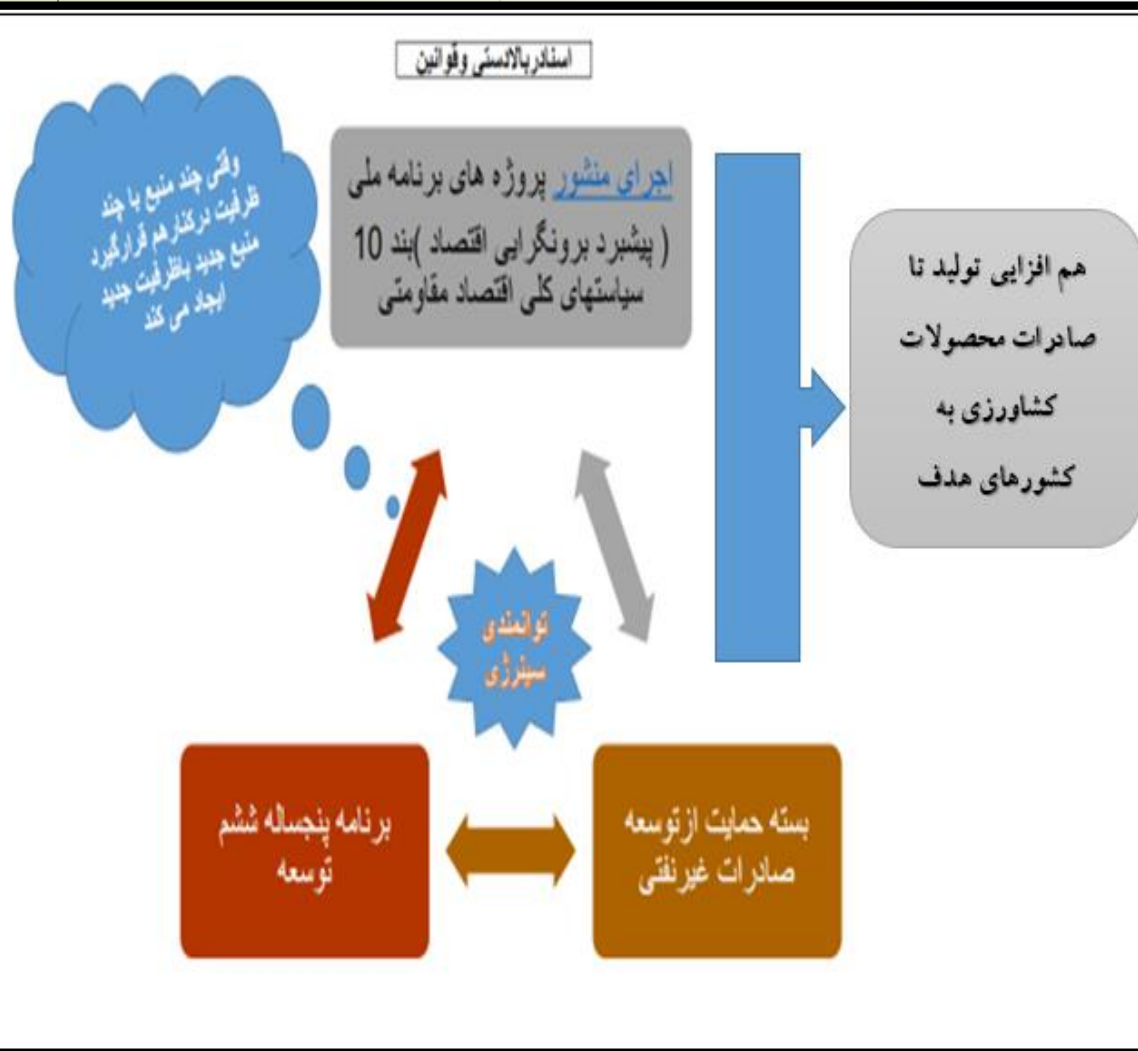
سوالات

1. صادرات محصولات کشاورزی در ایران چرا دچار مشکل های تاریخی است (نظیرمزیت نسبی) آیا باید بازنگری شود؟
2. چرا صادرات در بخش کشاورزی بعنوان فعالیت اقتصادی و سودآور مطرح نشده است و آیا صادرات بعنوان یک اهرم برای کنترل بازارمطرح است ؟
3. متعادل شدن ارز صادراتی گشایشی را در صادرات محصولات کشاورزی فراهم می آورد؟
4. چرا شرکت دولتی چون گذشته تمرکزی بر روی صادرات کشاورزی ندارند و سیاستگذاری و برنامه ریزی انجام نمی شود، و هر شرکت بصورت جزیره ای تصمیم گیری می کنند؟
5. قبلا مرکز توسعه صادرات از بخش صادرات کشاورزی حمایت جدی تری می کردند و امتیازاتی به صادرکنندگان می دادند، چرادر سال های اخیر عموم شرکت های توانمند دولتی و غیره دولتی سود روز را ملاک عمل قرار می دهند و به دنبال ریسک صادرات نیستند؟
6. چرا سیاست های صادرات تدوین شده تحت تاثیر عوامل برون سازمانی هستند و در چارچوب مقررات برای صادرات محصولات مجوز صادر می شود ولی با تغییر سیاست، از صادرات ممانعت بعمل می آورند.
7. چرا یکی از مشکلات ما در صادرات محصولات کشاورزی به بازارهای هدف، عدم استمرار طرح های صادراتی است و دلایل مغایرت آمار صادرات و تولید و مازاد تولید محصولات کشاورزی چیست؟
8. هم افزایی و همگرایی در صادرات محصولات کشاورزی در فضای سالم رقابتی در بازار انجام نمی شود.
9. تا زمانی که نگاه سیستمی به صادرات نداشته باشیم کشاورزی پیشرفته یک آرزو است.
10. تا زمانی که سازمان ها و ادارات دولتی به صورت جزیره ای و منفک، از هم تصمیم گیری و عمل می کنند نباید انتظار داشت که وضعیت صادرات و سایر بخش ها شاهد سامان یافتگی شوند و دولت و بخش خصوصی به بازارهای خارجی توجه لازم راداشته باشند.
11. چرا کد رهگیری و شناسایی اجباری برای تولید و صادرات به کشور هدف، ساماندهی نمی شود؟
12. در ایران قیمت تمام شده تولیدات کشاورزان بالااست و رقابت پذیری کالای صادراتی را کاهش داده است و محصولات کشاورزی برای صادرات تولید نمی شوند و به هیچ وجه شرایط صادرات را ندارند.
13. دلایل عدم رابطه تولیدکنندگان محصولات کشاورزی با تشکل های (خدماتی و صادراتی) پیوسته نیست.
14. کشورهای هدف دارای قوانین ومقررات ودستورالعمل های بین المللی واستاندارد GLOBAL.GAP هستند و در این رابطه در ایران دستگاه خصوصی و دولتی خاصی متولی این امر نیست و دستورالعملی با ضمانت اجرایی وجود ندارد.
15. دستگاه های دولتی از جمله وزارت جهاد کشاورزی، وزارتخانه دارایی، صنعت، معدن و تجارت و وزارت امور خارجه ...در صادرات نقش اساسی ندارند و بعلت ناهماهنگی چالش هایی را برای صادرکنندگان ایجاد می نمایند.

مبانی نظری پژوهش براساس :

1. اسناد بالادستی در اقتصاد مقاومتی و منشور پروژه‌های برنامه ملی (پیشبرد برونگرایی اقتصاد) شناسایی و رفع موانع توسعه صادرات غیرنفتی کشاورزی، به استناد بند ۱۰ سیاست‌های اقتصاد مقاومتی و شناسایی کالاها و خدمات صادراتی دارای مزیت رقابتی کشاورزی
2. بسته حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی
3. و براساس بند پ ماده ۳۳ قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه پایه‌ریزی گردید.

تصویر شماره (۱): فرایند هم‌افزایی تولید تا صادرات محصولات به کشورهای هدف

عنوان پروژه: شناسایی کالاها و خدمات صادراتی دارای مزیت رقابتی و تدوین برنامه رفع موانع آنها

عنوان پروژه: بررسی و شناسایی موانع توسعه صادرات غیر نفتی و تدوین برنامه اجرایی رفع آنها و اعمال سیاست های حمایتی

اهداف: بررسی و معرفی کالاها و خدمات صادراتی دارای مزیت رقابتی

اهداف: شناسایی و رفع موانع توسعه صادرات غیر نفتی

سیاست اقتصاد مقاومتی مرتبط: بند (۱۰)

سیاست اقتصاد مقاومتی مرتبط: بند (۱۰)

اهداف قابل اندازه گیری پروژه: ارایه لیست مشخصی از کالاها و خدمات صادراتی دارای مزیت رقابتی پس از گذشت یک دوره ۶ ماهه

اهداف قابل اندازه گیری پروژه: ارایه موانع موجود توسعه صادرات غیر نفتی و تدوین برنامه اجرایی رفع آنها

مجری پروژه: وزارت صنعت، معدن و تجارت

مجری پروژه: وزارت صنعت، معدن و تجارت (سازمان توسعه تجارت ایران)

همکاران پروژه (دستگاه‌های اجرایی): وزارت جهاد کشاورزی، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، سازمان توسعه تجارت ایران،

موسسه مطالعات و پژوهش های بازرگانی، وزارت ارتباطات و فن آوری اطلاعات، وزارت نیرو، وزارت راه و شهرسازی، گمرک ج.ا.ایران،

سازمان میراث فرهنگی و گردشگری

همکاران پروژه (دستگاه‌های اجرایی): وزارت جهاد کشاورزی، سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، بانک مرکزی، گمرک ج.ا.ایران و

سازمان استاندارد

شرح کلی پروژه: در این پروژه کلیه کالاها و خدمات صادراتی کشور مورد مطالعه و بررسی قرار خواهد گرفت و بر این اساس کالاها و

خدمات دارای مزیت رقابتی شناسایی خواهد شد.

شرح کلی پروژه: در این پروژه مقرر است موانع رشد صادرات غیرنفتی شناسایی و سپس برنامه اجرایی مناسب برای رفع تنگناها و اعمال مشوق های لازم،

ارایه گردد.

زمانبندی کلان پروژه:

زمانبندی کلان پروژه:

شرح کلی پروژه:	عناوین اقدامات / فعالیت ها مربوط به پروژه:	شاخص های ارزیابی (سنجه های کمی و کیفی):
مطالعه، بررسی و شناسایی مزیت‌های رقابتی برای صادرات کالا و خدمات	مطالعه، بررسی و شناسایی کالاها و خدمات صادراتی دارای مزیت رقابتی	افزایش صادرات کالاها و خدمات صادراتی مزیت‌دار
تهیه و تدوین برنامه عملیاتی مناسب برای رفع موانع و تنگناهای مربوط به کالاها و خدمات صادراتی مزیت دار	عارضه یابی و بررسی عوامل تاثیر گذار بر قیمت تمام شده کالاها و خدمات مزیت دار صادراتی	ارتقاء رتبه ایران در تجارت جهانی کسب سهم مناسب از بازارهای جهانی
اجرا و نظارت بر حسن اجرا	شناسایی تنگناها و موانع موجود در امر توسعه صادرات کالاها و خدمات مزیت دار	ارتقاء رقابت پذیری کالاها و خدمات ایرانی در بازارهای جهانی
	شناسایی محصولات جدید صادراتی دارای مزیت	
	بررسی و ارائه پیشنهادات در خصوص تنظیم فهرست کالاها و خدمات مزیت دار صادراتی در موافقتنامه های تجارت ترجیحی	
	شناسایی سهم رقابتی ایران در بازارهای هدف اولویت دار به منظور تعیین راهکارهای حمایتی مناسب	

شرح کلی پروژه:	عناوین اقدامات / فعالیت ها مربوط به پروژه:	شاخص های ارزیابی (سنجه های کمی و کیفی):
- شناسایی موانع رشد صادرات غیرنفتی و حذف آنها	- مطالعه و بررسی موانع توسعه صادرات غیرنفتی و ارایه راه کارهای لازم برابرق آنها	میزان مشوق‌های مستقیم و غیرمستقیم پرداخت شده
- تدوین برنامه اجرایی مناسب برای رفع تنگناها و موانع موجود در امر توسعه صادرات کالاها و خدمات مزیت دار	- تدوین برنامه اجرایی لازم برای رفع موانع و تنگناها با تاکید بر پرداخت مشوق های صادراتی، حمایت از توسعه برند، کمک به توسعه بسته بندی کالاها و صادراتی، کمک به ایجاد و توسعه شرکت های مدیریت صادرات، کمک به ارتقای توان رقابتی بنگاه های کوچک و متوسط صادراتی، کاهش متوسط زمان صادرات و کاهش تعداد مجوزهای لازم جهت صدور کالا و خدمات	- تعداد مجوزهای لازم جهت صدور کالا و خدمات(عدد)
		- متوسط زمان صادرات (روز)
		- اصلاح قانون مقررات صادرات و واردات و سایر قوانین مرتبط با حوزه تجارت خارجی(درصد)
		- افزایش صادرات غیرنفتی (کالا و خدمات)

منابع مالی پروژه: برآورد منابع مالی و مسئولیت اجرا بر عهده دستگاه مجری بوده و تامین منابع مالی پروژه (اعم از منابع از طریق بودجه

عمومی، فاینانس، اوراق مشارکت و سایر روش‌های تامین مالی)، در چارچوب اعتبارات و وظایف دستگاه مجری می‌باشد.

منابع مالی پروژه: برآورد منابع مالی و مسئولیت اجرا بر عهده دستگاه مجری بوده و تامین منابع مالی پروژه (اعم از منابع از طریق بودجه

عمومی، فاینانس، اوراق مشارکت و سایر روش‌های تامین مالی)، در چارچوب اعتبارات و وظایف دستگاه مجری می‌باشد.

* برای تحقق پیش نیازها، الزامات و مفروضات پروژه (حقوقی و قانونی)، در صورت نیاز به مصوبه ستاد، دستگاه مجری موظف است با انجام

بررسی‌های لازم مراتب رایبه صورت پیشنهاد مشخص در قالب پیش‌نویس مصوبه تهیه و به ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی ارائه نماید.

بررسی‌های لازم مراتب رایبه صورت پیشنهاد مشخص در قالب پیش‌نویس مصوبه تهیه و به ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی ارائه نماید.

➤ ماده ۳۳ - قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه

➤ دولت مکلف است در اجرای بندهای سوم و ششم سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و به منظور متنوع‌سازی ابزارهای حمایت از بخش کشاورزی، تأمین و تجهیز منابع، توسعه و امنیت سرمایه‌گذاری، افزایش صادرات محصولات کشاورزی و ارزش‌افزایی و تکمیل زنجیره ارزش محصولات کشاورزی اقدامات ذیل را به انجام برساند:

➤ الف - ایجاد زمینه گسترش و تکمیل زنجیره‌های ارزش، صنایع تبدیلی، تکمیلی و نگهداری محصولات اساسی کشاورزی در قطب‌های تولیدی، سردخانه و انبارهای فنی چندمنظوره؛

➤ ب - تخصیص حداقل بیست درصد (۲۰٪) منابع صندوق‌های حمایت از بخش کشاورزی جهت تسهیلات برای صادرات این بخش؛

➤ پ - ایجاد خوشه‌های صادراتی، نشانهای تجاری و اختصاص

مشوق‌های صادراتی به صادرات محصولات کشاورزی؛

۹-۱-۱- روش انجام مطالعه

۱-۹-۱- نتایج جلسات کارگروه تخصصی بررسی چالش‌های تولیدکنندگان در برنامه پنجم توسعه

۱-۹-۲- نتایج جلسات کمیته تخصصی بررسی چالش‌های صادرکنندگان در برنامه پنجم توسعه

۱-۹-۳- تشکیل کارگروه تخصصی بررسی چالش‌های پایانه‌ها در برنامه پنجم توسعه

۱۰-۱- خروجی‌های مطالعه و کاربست آن‌ها

۱-۱۰-۱- راهکار توسعه خوشه‌های کشاورزی (از تولید تا صادرات به کشور هدف) (تسهیلگری در خوشه‌ها)

۱-۱۰-۲- ارائه راهکار برای تدوین خوشه‌های تولید، تامین و صادرات محصولات کشاورزی

۱-۱۰-۳- خوشه‌های کشاورزی و عناصر تشکیل دهنده آن :

۱-۱۰-۴- تصمیم‌گیری راهبردی توسعه خوشه

۱-۱۰-۵- رقابت‌پذیری و تشکیل انواع صرفه‌های اقتصادی در خوشه‌ها

۱-۱۰-۶- ارائه راهکار برای تدوین و اجرای استاندارد IR GAP

۱-۱۰-۷- استانداردهای بین‌المللی و ملی موجود در زمینه GAP

۱-۱۰-۸- ارائه راهکار برای اجرای قوانین کشاورزی قراردادی.

۱-۱۰-۹- مدل‌های کسب و کار کشاورزی قراردادی

۱-۱۰-۱۰- مزایای کشاورزی قراردادی

۱-۱۰-۱۱- چالش‌های کشاورزان قراردادی

۱-۱۰-۱۲- اهداف کشاورزی قراردادی

۱-۱۰-۱۳- الزامات در کشاورزی قراردادی

۱-۱۰-۱۴- ارائه راهکار اجرای سیستم نرم افزار صادرات کشاورزی (از قبل از تولید تا صادرات به کشور هدف)

۱-۱۰-۱۵- ارائه راهکار برای برندسازی محصولات کشاورزی کدگذاری شده

۱-۱۰-۱۶- بررسی دلایل عدم ماندگاری برندها در ایران

روش انجام مطالعه (گردآوری اطلاعات،

جامعه آماری و حجم نمونه‌های مورد نیاز،

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها و غیره)

- روش انجام مطالعه تشکیل جلسات، گردهمایی‌ها

، هم‌اندیشی‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها و اخذ

۱- گزارشات تولیدکنندگان

۲- گزارشات صادرکنندگان

۳- گزارشات پایانه‌های صادراتی.

خروجی‌های مطالعه

خروجی این مطالعه تدوین یک گزارش جامع مشتمل بر راهکارهای اجرایی برای هم‌افزایی و تحقق بند پ ماده ۳۳ قانون برنامه ششم برای تولید محصولات کشاورزی و صادرات به کشور هدف است.

❖ تسهیلگری در خوشه‌ها توسط بخش خصوصی (از تولید تا صادرات) طی مراحل ۱۰ گانه زیر بررسی خواهد شد:

- (۱) ساختار اجرایی خوشه‌ها در کشاورزی؛
- (۲) اصلاح قوانین و مقررات بهداشتی و قرنطینه در چارچوب GLOBAL GAP؛
- (۳) ضرورت نظارت دولت بر هم‌افزایی بخش اجرایی دولت و بخش خصوصی و متعهد بودن به خوشه‌ها؛
- (۴) ضرورت تجهیز خوشه‌ها به سیستم شبکه و نرم‌افزار و سخت‌افزار برای نظارت و کنترل اجرا؛
- (۵) اجرای دقیق واگذاری کد رهگیری به تولیدکنندگان، شرکتهای صادراتی و پایانه‌ها؛
- (۶) تعیین نقش بخش خصوصی و تشکل‌ها؛
- (۷) تشکیل کارگروه نظارت بر (تولید تا صادرات) محصولات کشاورزی؛
- (۸) انتقال بخشی از وظایف (حاکمیتی) به بخش خصوصی؛
- (۹) اجرای قوانین استاندارد GLOBAL GAP از تولید تا صادرات در طول برنامه ششم؛
- (۱۰) اجرای کشاورزی قراردادی از تولید تا صادرات به کشور هدف.

خوشه کشاورزی عبارتست از تمرکز مجموعه‌ای از واحدهای همگن بخشی که در یک منطقه جغرافیایی با توجه به توانمندی‌های خاص زنجیره تولید کشاورزی و صنعتی آن مناطق (embeded knowledge) توام با دانش، گرد هم آمده و با ایجاد شبکه‌های ارتباطی منظم بین خود نه تنها قدرت چانه زنی مجموعه را در تامین مواد اولیه و قطعات و ماشین آلات بالا برده‌اند، بلکه زمینه‌های فعال سازی فرایند یادگیری از یکدیگر، ارتقاء کیفیت محصولات واسطه‌ای و طراحی فنون جدید و اعمال مداوم نوآوری در روش‌های تولید و محصولات جدید از یک طرف و دستیابی به مقیاس‌های قابل رقابت در صحنه بین المللی را از طرف دیگر فراهم ساخته اند.

مزایای ناشی از تشکیل خوشه ها را می توان به شرح زیر خلاصه نمود:

۱. خوشه، مکان ارتقاء تولید و صادرات است که از دیرباز در آنجا توانمندی های لازم چون سرمایه های اجتماعی، فیزیکی و انسانی وجود داشته است.
۲. در خوشه ها تقسیم کار بین شرکت ها و واحدهای اقتصادی براساس تخصص های بالا صورت می گیرد.
۳. در خوشه ها شبکه اطلاع رسانی بسیار موثر (Information network) فعال باید باشد.
۴. بدون ادغام های پر هزینه عمودی و افقی، خوشه های کشاورزی زمینه رسیدن به مقیاس بالا را فراهم می سازند.
۵. خوشه ها موجب افزایش قدرت رقابت پذیری صادراتی در بازارهای جهانی را بوجود می آورند.
۶. خوشه ها موجب بروز و رشد شبکه ای کار کردن در عرصه تولید و تبدیل آن به فرهنگ عمومی می گردند.
۷. خوشه ضمن فعال کردن فرایند یادگیری کشاورزی از یکدیگر موجب تسریع و تبدیل آن به فرهنگ حاکم بر تولید می شود.
۸. خوشه ها موجب افزایش پروسه تطبیق با نوآوری ها و روحیه ابداع می گردند.
۹. خوشه ها بستر مناسب همکاری بین بخش خصوصی و سازمان های پشتیبانی کننده عمومی در پیاده کردن استراتژی توسعه محلی و منطقه ای هستند.
۱۰. خوشه سازی بسیج منابع مالی و انسانی را تسهیل می کند.
۱۱. در خوشه سازی سرمایه گذاری به مراحل کوچک و با ریسک پایین تقسیم می شود و بستری برای صعود و بالندگی شرکت های کوچک فراهم می آورد.
۱۲. مهمترین ویژگی خوشه ها که اثرات دستیابی به کارایی جمعی است: شکل گیری پیوندهای پیشین و پسین بین شرکت های درون خوشه است که تبادل قوی اطلاعات بین شرکت ها، نهادها و افراد در درون خوشه ها که محیطی خلاق و نو آور پدید می آورد.
۱۳. وجود شبکه های تجاری و پیوندهای تجاری کارآمد با بازارهای بزرگ و دور دست.
۱۴. شکل گیری هویت اجتماعی و فرهنگی که در بردارنده ارزش های مشترک است و قرار گرفتن نقش آفرینان محلی در محیط محلی که اعتماد متقابل را تسهیل می کند.

عوامل موثر در سازماندهی موفق خوشه‌های کشاورزی

چنانکه ذکر شد خوشه مدلی از سازماندهی (روابط بین تولیدی و صادراتی) است که از همکاری بنگاه‌های کوچک و متوسط به نیازهای کارآفرینان، مشکل اشتغال و همچنین جهانی شدن رقابت پاسخ داده و در مناطق جغرافیایی مختلف و با توجه به استراتژی توسعه استانی شکل می‌گیرد. از آنجا که خوشه‌ها ساختارهای کشاورزی منبعث از خاستگاه‌های خاص جغرافیایی هستند جنبه‌های تاریخی، فرهنگی و اجتماعی در آن‌ها قوی بوده و بنابراین در الگوبرداری و انتقال تجربیات بایستی به عوامل فوق‌الذکر توجه خاص مبذول داشت. با مطالعه این پدیده به نظر می‌رسد

عوامل و ارکان موثر در موفقیت آن به قرار زیر باشند:

❖ تقویت زمینه‌های همکاری بین خوشه‌های کشاورزی و صنایع کوچک و متوسط با تشویق آن‌ها به ایجاد تشکل‌های صنفی – تولیدی و صادراتی و اقتصادی.

❖ توجه به نوآوری به عنوان پدیده‌ای اجتماعی، که ثمره فعال شدن روابط میان بنگاهی و فرایند یادگیری از یکدیگر و محیط اطراف است. در این دیدگاه اقتصاد یادگیرنده برآمده از ترکیب فناوری‌های جدید اطلاعات، تخصص‌های قابل انعطاف و نوآوری می‌باشند.

❖ با ایجاد یا فعال کردن کانال‌های ارتباطی بین بخش خصوصی و بخش دولتی. از طریق این راهکار، فرآیند تصمیم‌سازی از پایین به بالا فعال می‌شود و ضمن اینکه سیاست‌های اتخاذ شده از طرف مسئولین به سبب لحاظ نمودن خواسته‌های بخش خصوصی و دستگاه حاکمیتی از قوام و پختگی و اثرگذاری بیشتری برخوردار خواهد شد، سیاست‌های قبلی نیز مورد نقد و بررسی قرار گرفته و حین اجرا تصحیح می‌گردند.

❖ ایجاد و یا تقویت نهادهای واسطه‌ای با مرتبط ساختن تشکل‌ها به نهادهایی چون شوراهای مشورتی، شوراهای محلی و مراکز نوآوری فعالیت‌های اقتصادی از طریق ارائه تسهیلات مالی و اعتباری، خدمات صادراتی و علی‌الخصوص آموزش، زمینه‌های رشد و توسعه خوشه را فراهم می‌آورد.

چارچوب تشکیل یک خوشه بر چند اصل مبتنی است:

✓ اول وجود شرکتهای اقتصادی در عرض و طول یکدیگر

✓ دوم وجود نهادهای ملی و محلی هماهنگ کننده و ارتباط دهنده

✓ سوم وجود قوانین و مقررات تسهیل کننده ارتباط .

خصوصیات خوشه موفق

- ۱- تمرکز در یک منطقه جغرافیایی؛
- ۲- وجود ارتباط درون شرکت و درون صنعت کشاورزی بین شرکت‌های عضو؛
- ۳- در طول هم قرار گرفتن شرکت‌ها در درون خوشه (ارتباطات عمودی)؛
- ۴- وجود سازمان‌های غیرتجاری در کنار شرکت‌های تجاری در درون یک خوشه؛
- ۵- همکاری بین شرکت‌ها و انجام اقدامات مشترک و جمعی؛
- ۶- وجود رقابت بین اعضاء؛
- ۷- هم رشته بودن شرکت‌ها در یک شاخه یا دسته صنعت کشاورزی خاص (تشکیل زنجیره ارزش)؛
- ۸- وجود تهدیدها و فرصت‌های مشترک برای شرکت‌های درون خوشه؛
- ۹- پیدایش خدمات تخصصی فنی، مدیریتی و مالی در خوشه؛
- ۱۰- وابستگی به یک منطقه خاص جغرافیایی - اقتصادی؛
- ۱۱- برهم افزایی رقابت و همکاری در خوشه؛
- ۱۲- کارایی جمعی و بهره برداری از صرفه های اقتصادی بیرونی؛

تصمیم‌گیری راهبردی توسعه خوشه

موضوع‌گیری خوشه‌ای به عنوان بهترین راه حل برای حمایت از کشاورزان برای به دست آوردن موقعیت رقابتی لازم برای حفظ کسب و کار خود، شناسایی شده است، به این ترتیب فرصت‌های شغلی بیشتری برای تمام وقت فراهم می‌شود، به خصوص در مناطق روستایی که همه خوشه‌هایی که در آن حمایت می‌شوند قرار گرفته‌اند.

❖ خوشه به گروهی از کشاورزان دارای کوچک اشاره دارد- که در خرید گروه برای نیازهای ورودی مشترک هستند، - فروش مشترک به یک خریدار و- مذاکرات مشترک و- به اشتراک گذاری اجناس، در حالی که یک سیستم لجستیکی بسته مرکزی بیشتر به تشکیل چنین خوشه موفقیت آمیز کمک می‌کند. چنین خوشه همچنین می‌تواند تعاونی را به عنوان یک نهاد قانونی ایجاد کند.

❖ خوشه در عام‌ترین مفهوم، به تمرکز مکانی فعالیت‌های اقتصادی در زمینه‌ای خاص اشاره می‌کند. آنچه سبب می‌شود که خوشه‌ها این چنین مورد توجه سیاست‌گذاران قرار گیرند، فرصت‌های مربوط به کارایی جمعی است که از صرفه‌های اقتصادی بیرونی، پائین بودن هزینه‌های معاملاتی و اقدام جمعی سرچشمه می‌گیرد. به این ترتیب صرفاً تجمع مکانی شرکت‌هایی که ارتباط با یکدیگر ندارند، نمی‌تواند کارایی جمعی را افزایش دهد. این تعاملات و اثرات بیرونی است که مورد توجه است. بنابراین خوشه مجموعه‌ای نسبتاً بزرگ از بنگاه‌های اقتصادی است، که در محدوده مکانی خاصی قرار دارند، پیشینه تخصصی مشخص دارند و در آن (خوشه)، تجارت بین شرکت و تخصص شرکت چشم‌گیر است.

❖ یک خوشه مجموعه‌ای از شرکت‌ها، سازمان‌ها، تشکلهای و نهادهای تخصصی فعال در یک رشته کشاورزی است که از طریق روابط متراکم شبکه‌ای قادر به برهم‌افزایی قابلیت‌های آن مجموعه می‌شود. خوشه‌های کشاورزی و عموماً در یک مقیاس جغرافیایی شهری یا منطقه‌ای شکل می‌گیرد و دارای ویژگی‌های متعدد و مشخص است.

❖ یک خوشه کشاورزی مجموعه‌ای از شرکت تجاری و غیرتجاری متمرکز در یک مکان جغرافیایی در یک منطقه اقتصادی را شامل می‌شود که برای تولید یک یا چند محصول نهایی مشابه و مرتبط برای کسب صرفه‌های اقتصادی بیرونی با یکدیگر ارتباطات عمودی و افقی برقرار نموده و ضمن رقابت با یکدیگر در بسیاری از موارد همکاری جمعی و اقدامات مشترک دارند. ارتباط درونی این شرکت کاهش دهنده هزینه‌ها و تسهیل‌کننده؛ دسترسی به نهاده‌ها، دانش و فناوری تولید، بازارهای فروش و تأمین نیازهای مشتری خواهد بود.

❖ در درون خوشه یک سری همکاری بین‌اعضاء و شرکت‌های خوشه وجود دارد. در داخل خوشه رقابت نیز وجود دارد این رقابت می‌تواند بین‌اعضاء خوشه بصورت پیشرفته‌ای در بازارهای بین‌المللی باشد. ولی نکته مهمی که وجود دارد این است که کاهش رقابت بین‌اعضاء مهمترین هدف توسعه خوشه است. ایده کاهش رقابت به معنی اطمینان شرکت‌های برای همکاری بیشتر خوشه برای دستیابی آسان به نهاده‌های تجاری است.

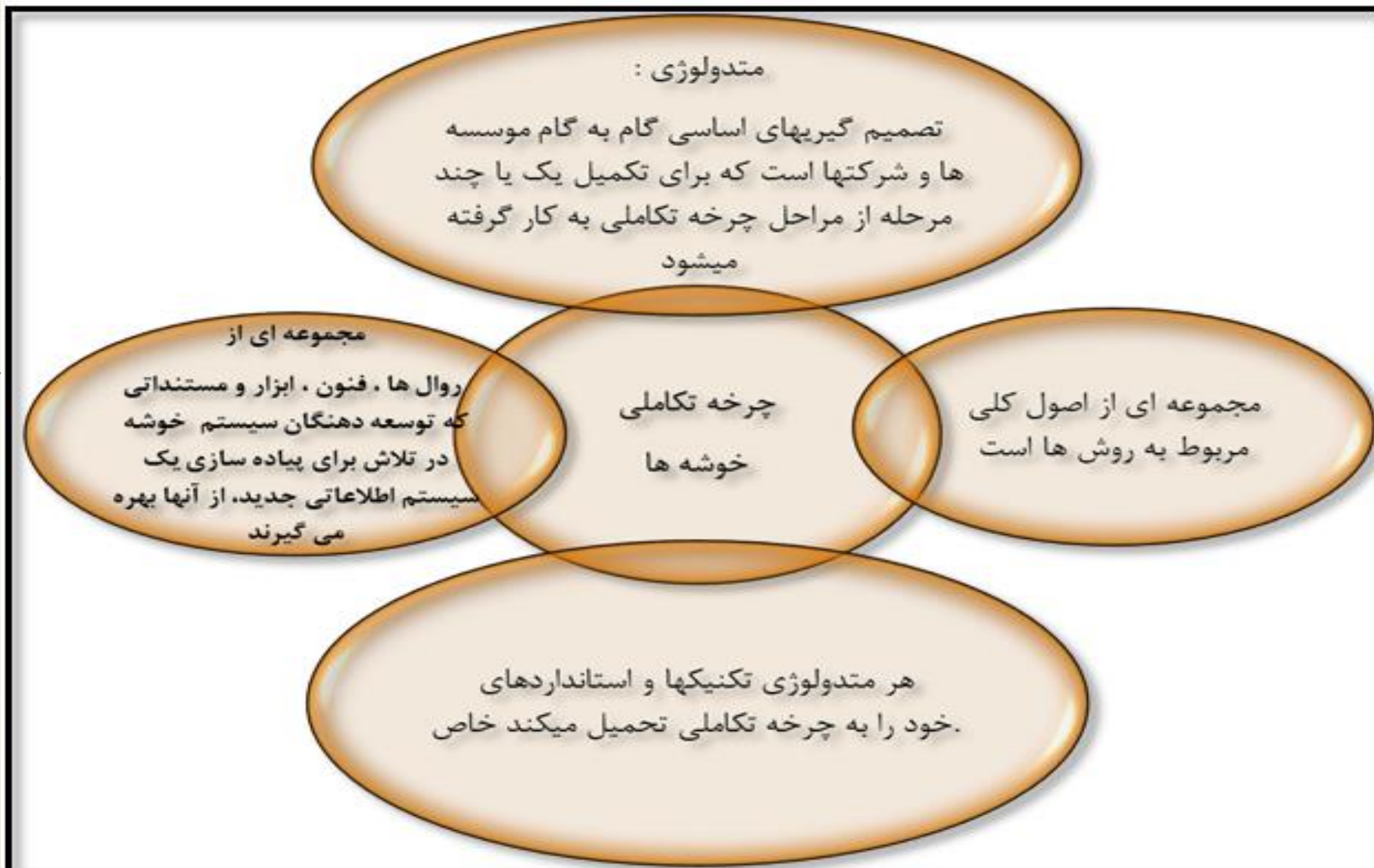
چند نوع عمده صرفه جوئی‌ها که شکل های خوشه‌ای امکان بهره برداری از آنها را در شکل‌های عضو بوجود می آورند عبارتند از :

- ۱- صرفه های ناشی از نقل و انتقال؛
- ۲- صرفه های تولید در مواد واسطه؛
- ۳- صرفه های داخلی ناشی از مقیاس برای بنگاه؛
- ۴- صرفه های ناشی از شهرت؛
- ۵- صرفه های خارجی ناشی از مقیاس برای (تشکل‌ها) بنگاه های داخلی برای کشاورزی؛
- ۶- صرفه های خارجی ناشی از مقیاس یا صرفه های شهری؛
- ۷- صرفه های ناشی از نیروی کار؛
- ۸- صرفه های ناشی از ارتباطات؛
- ۹- صرفه های ناشی از ارائه خدمات پشتیبانی؛
- ۱۰- صرفه های ناشی از وجود عوامل زیربنایی مکانی؛
- ۱۱- صرفه های ناشی از تسهیلات دولتی؛
- ۱۲- صرفه های ناشی از جریان اطلاعات؛
- ۱۳- صرفه های ناشی از شکل گیری فعالیت های مکمل؛

چرا به دنبال متدولوژی خوشه هاستیم

- ناکارآمدی، موازی کاری (دستورالعمل‌های اجرایی، تولیدی، نظارتی، گمرکی، و قوانین و مقررات)
- بی‌نظمی در تامین نهاده‌های تولیدی و خدمات و پشتیبانی
- آشفتگی پایانه‌ها، شرکت‌های صادراتی و تولیدی و تولیدکنندگان
- ناهماهنگی در نقل و انتقال ارز و مقررات سلیقه‌ای کشورهای هدف برای پرداخت مطالبات صادرکنندگان
- افزایش هزینه‌های تولید تا صادرات نسبت به سقف پیش‌بینی شده
- افزایش مدت انجام پروژه (تولید تا صادرات) نسبت به زمان برنامه‌ریزی شده
- تولید سیستم‌هایی که نیاز واقعی کاربران را برآورده نمی‌کنند
- عدم توانایی در توسعه آتی و یا پشتیبانی مناسب سیستم
- حجم زیاد دوباره کاری‌ها و فعالیت‌های موازی و ناهماهنگ
- عدم وجود ساختاری مناسب برای سازماندهی اجرایی و اطلاعات جمع‌آوری شده

تصویر شماره (6): چرخه تکاملی خوشه ها

متدولوژی توسعه خوشه حمایت کوتاه مدت دولت را طلب می کند:

- ۱- انتخاب یک خوشه در چارچوب اهداف
- ۲- انتخاب عامل توسعه خوشه
- ۳- مطالعه تشخیص
- ۴- ایجاد اعتماد
- ۵- تهیه طرح عملی برای مداخله
- ۶- تصویب بودجه و کمک های مالی بیشتر
- ۷- پیاده سازی با اعتماد ساختن بین کارفرمایان خوشه و خوشه و بین بازیگر و دیگر بازیگران
- ۸- نظارت و ارزیابی
- ۹- انتقال و خروج

ساختار خوشه تولیدکنندگان کد دار برای تحویل به صادرکننده

مسئولیت هماهنگی تولید درخوشه (شرکت تولید کنندگان)

وظایف شرکت

انعقاد قراردادحقوقی با تولید کنندگان کددار

انعقاد قراردادحقوقی باکلینیک گیاه پزشکی

نظارت برتولید (رعایت دستورالعمل استفاده ارسوموم مجاز

نظارت بر مصرف سموم و تعیین میزان باقیمانده سموم در محصولات برداشت شده

لیبل گذاری

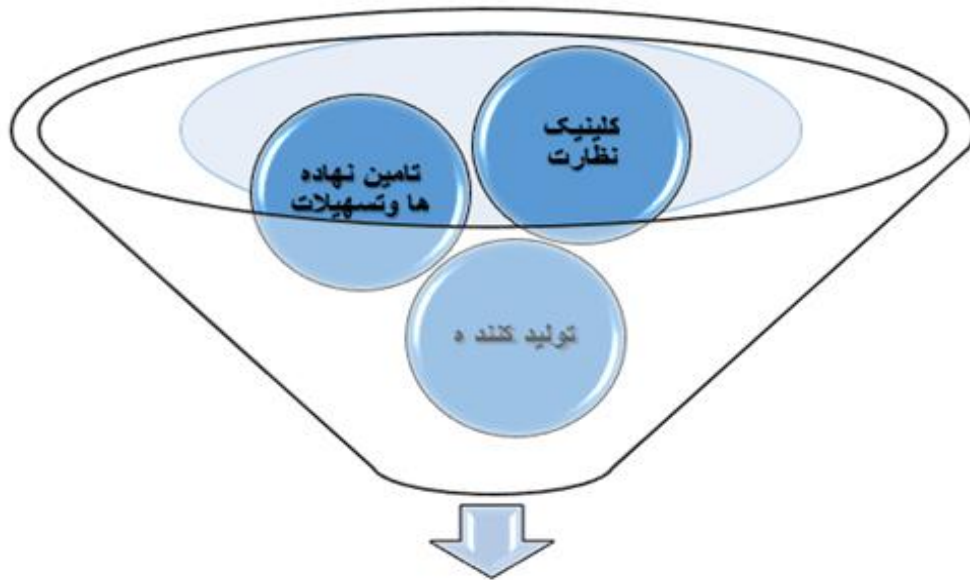
تهیه بذر - کود - سموم مجاز براساس دستورالعمل کشور هدف و تحویل به تولید کنندگان طرف قرارداد

تهیه تنخواه یاوام برای تولید کننده

بیمه محصولات کشاورزان

تهیه امکانات بسته بندی ودستورالعمل سورت ... محصول (برابری قرارداد کشور هدف)

تصویر شماره (7): ساختار خوشه تولیدکنندگان کددار برای تحویل به صادرکننده

محصول لیبل گذاری شده برای صادرات

شرکت های صادرکننده کد دار

قرارداد حقوقی با شرکت های تولید کنندگان محصولات کشور هدف؛

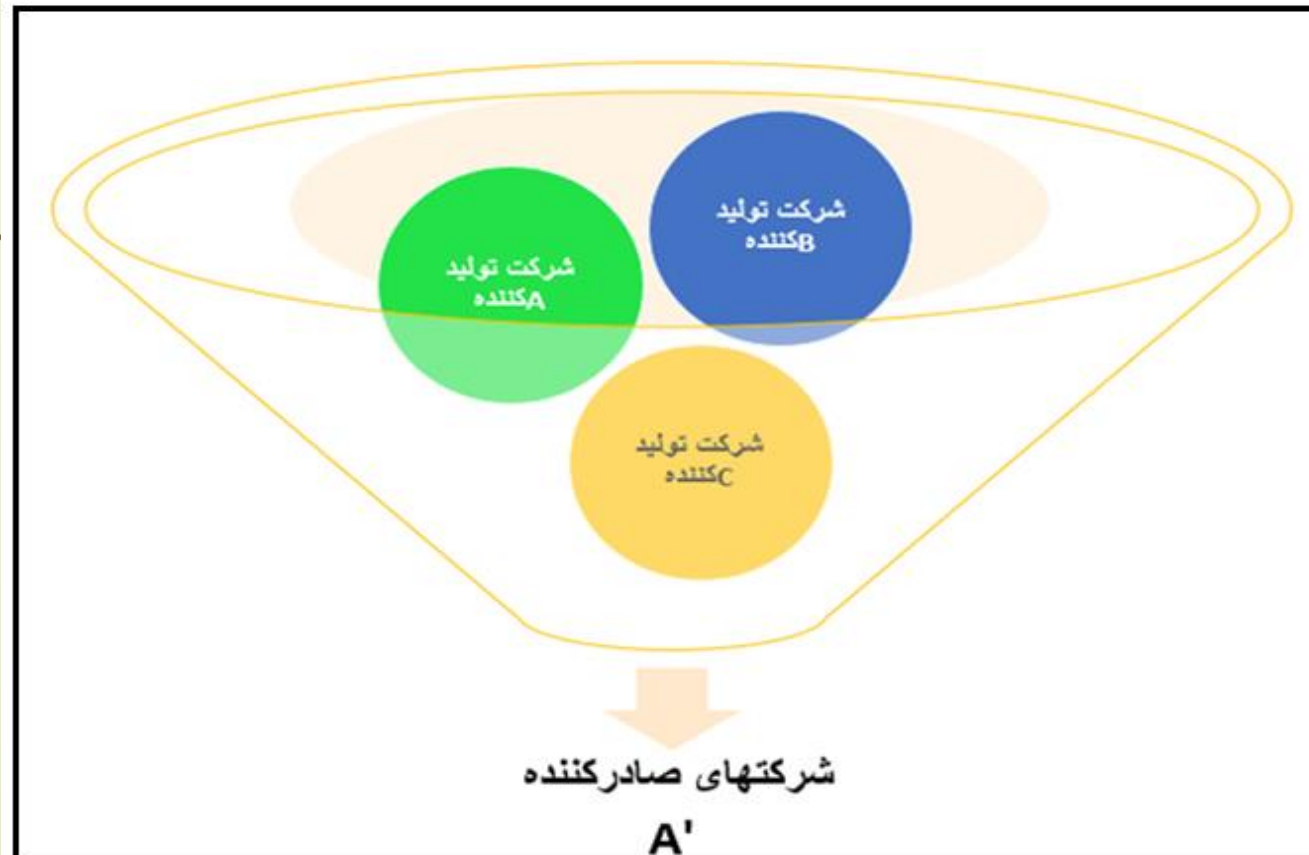
تامین سرمایه اولیه برای سرمایه در گردش شرکت های تولید کننده؛

تامین نهادهای موردنیاز کشور هدف؛

ارایه دستورالعمل کشور هدف به شرکت تولید کنندگان؛

تهیه دستورالعمل کنترل بهداشتی، گمرکی، وضوابط و مقررات داخل و خارج.

تصویر شماره (8): شرکت های صادرکننده کد دار

شرکت‌های پایانه صادراتی وظایف

تسهیل کنترل بهداشتی و غذایی تکمیل مدارک در چارچوب دستورالعمل ابلاغی

کنترل دستورالعمل و لیبل‌ها و مقررات کشور هدف

سیستم مرکزی تولید تا صادرات به کشور هدف

تهیه دستورالعمل صادراتی و قوانین و مقررات، کشورهای هدف

تهیه دستورالعمل اجرایی قوانین و مقررات کشور متناسب با کشور هدف

تهیه دستورالعمل اجرایی بهداشتی محصولات صادراتی و سموم مجاز و

باقی‌مانده سموم

تهیه دستورالعمل اجرایی رعایت دقیق کدهای شناسه بین

المللی (تولیدکنندگان، شرکت‌های تولیدکنندگان، شرکت‌های صادرکنندگان،

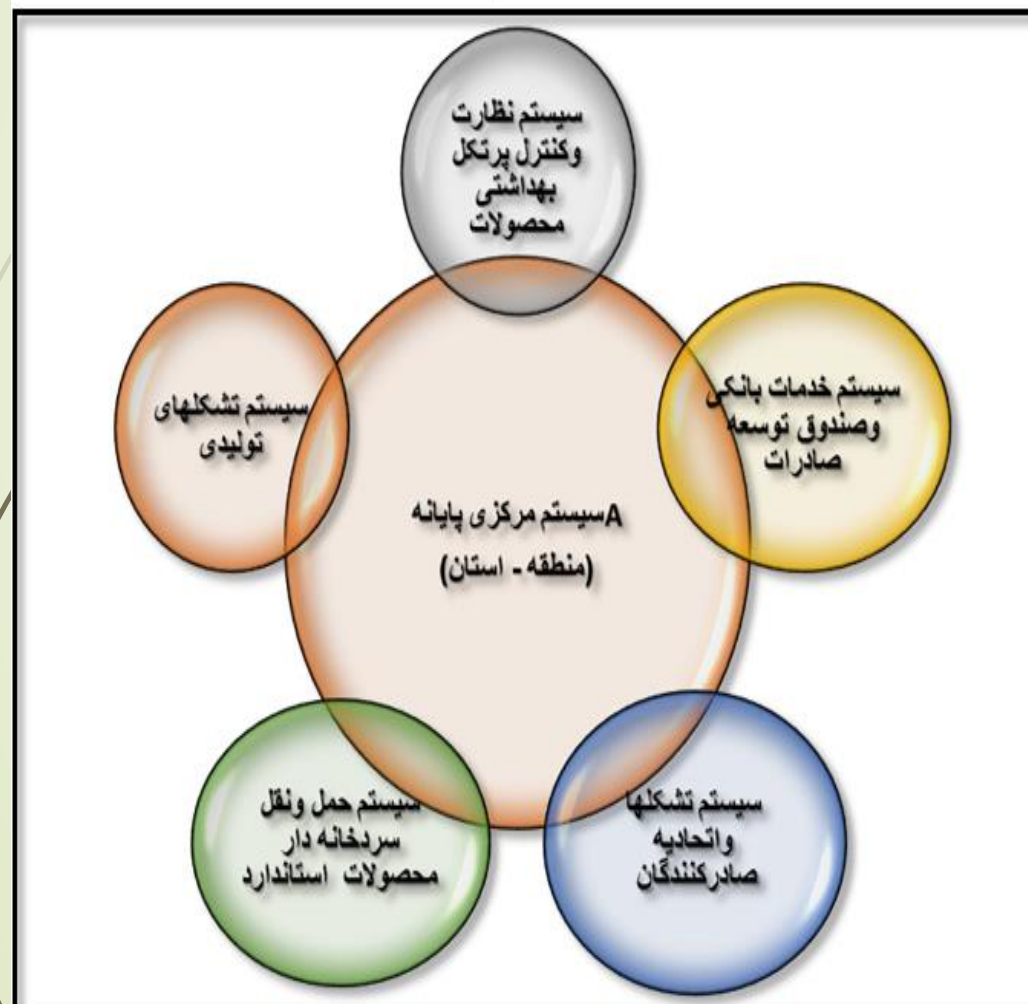
پایانه صادراتی)

راه اندازی شبکه کنترل و نظارت و ارزیابی تولید تا مرکز صادراتی کشور هدف

تهیه دستورالعمل اجرایی تسهیل گری گمرکی متناسب با قوانین و مقررات

کشور و کشور هدف

تصویر شماره (9): سیستم مرکزی پایانه

تصویر شماره (12): چرخه تکمیلی تولید و صادرات محصولات کشاورزی

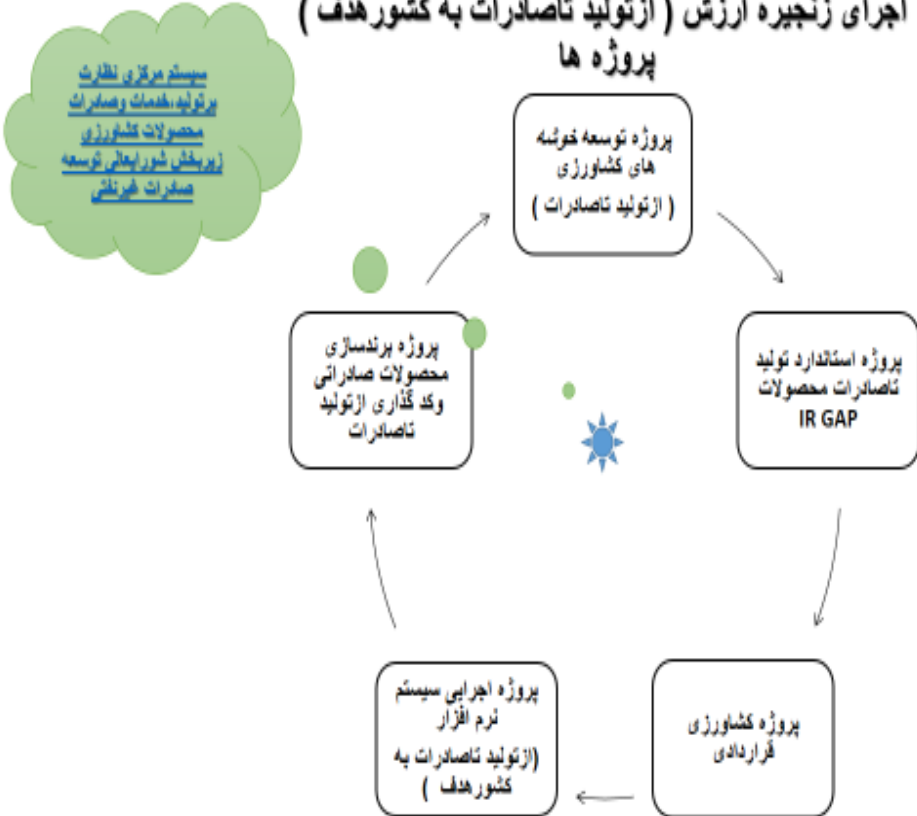

تسهیلگری در اجرای خوشه ها

- 1- مطالعات به اهم موضوع (ساختار و ابزارهای آماده و تجهیزاتها پرداختنم)
- 2- فرایند مشارکت بخش خصوصی و دولت رادری (هم افزایی) دانسته اند
- 3- مادرمورد هیچ دستگاہی تصمیم نگرفتیم وبعنوان سازمان برنامه وبودجه تسهیلگری رامعیار تحقق قانون ماده 33 قراردادیم
- 4- ضروریست اعضاء با شناسایی اهداف ، توسعه برنامه اجرایی را درسال 1400 پشتیبانی وحمایت نمایند.
- 5- ضروریست ماگروه ها را به ساختارخوشه ها هدایت نماییم(تحقق پنج پروژه)
- 6- مابرای تحقق اهداف راه حل ارایه دادیم (تحقق پنج پروژه) است
- 7- ضروریست سازمان برنامه وبودجه برای (تحقق پنج پروژه) واهداف واقدامات دستگاہ دولتی وبخش خصوصی نظارت نماید.
- 8- ضروریست سازمان برنامه وبودجه گروه قوانین مطلوب هدایت تعاملات خوشه هارا دربخش خصوصی ودولتی ایجاد نماید.

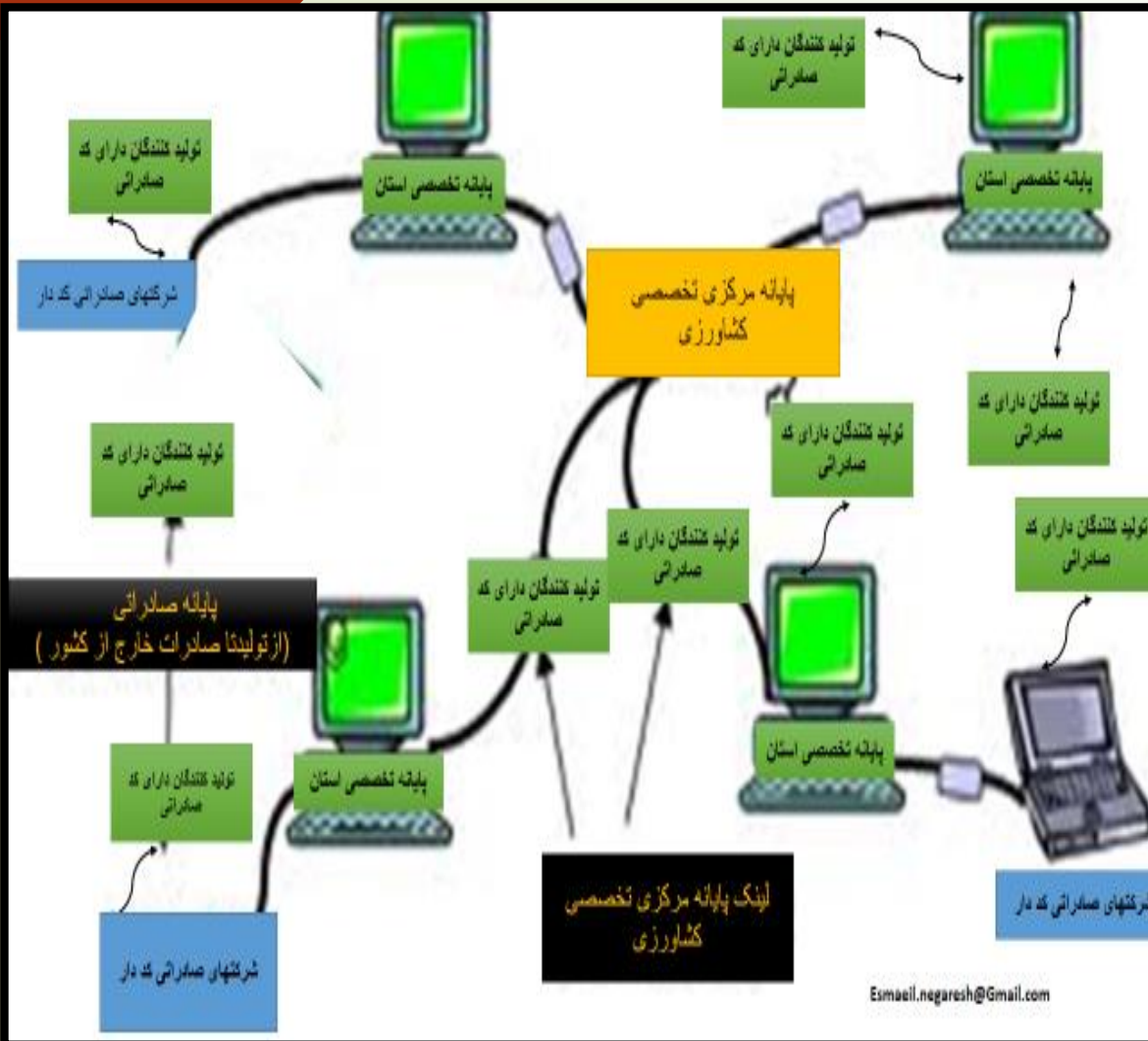
اجرای زنجیره ارزش (از تولید تا صادرات به کشور هدف)

پروژه ها

تسهیلگری در اجرای خوشه ها توسط بخش خصوصی (از تولید تا صادرات)

پیشنهاد سهم محصولات غیراستراتژیک صادراتی مشمول (IR GAP) در طول برنامه پنجساله ششم توسعه
(در چارچوب تحقق پنج پروژه)

ردیف	سال / محصول	1398	1399	1400	1401	1402	1403
-1	کشمش	%5	%6	%7	%8	%9	%10
-2	زعفران	%5	%6	%7	%8	%9	%10
-3	خرما	%5	%6	%7	%8	%9	%10
-4	کیوی	%5	%6	%7	%8	%9	%10
-5	مرکبات	%5	%6	%7	%8	%9	%10
-6	سیزی گنجه	%5	%6	%7	%8	%9	%10
-7	صیفی گنجه	%5	%6	%7	%8	%9	%10
-8	گیاهان دارویی	%5	%6	%7	%8	%9	%10
-9	چای	%5	%6	%7	%8	%9	%10
-10	لبنیات	%5	%6	%7	%8	%9	%10
-11	غرابرده کشاورزی	%5	%6	%7	%8	%9	%10
-12	عسل	%5	%6	%7	%8	%9	%10

جمع‌بندی نهایی

بررسی اثربخشی قوانین و مقررات در هم‌افزایی از تولید تا صادرات محصولات کشاورزی
به کشورهای هدف (بامحوریت بخش خصوصی)
پی‌گیری

- (1) برنامه ریزی استراتژیک را برای هدایت مطالعات و طراحی کردیم
- (2) رویدادهای (1-موضوع ۲- هدف ۲- زمان و مکان ۴- شرکت کنندگان (user)) مربوط به تیم سازی و سازماندهی مهم قابل پی‌گیری است
- (3) برگزاری جلسات به منظور روشن شدن اهداف و ایجاد شاخص‌هایی برای دستیابی به نتایج دقیق
- (4) جلسات تعیین اولویت
- (5) جلسات منظم برای کارمندان
- (6) بازنگری / ارزیابی برنامه‌ها
- (7) برگزاری جلسات ارتباطی
- (8) جلساتی برای مذاکره کردن درباره قوانین و مسئولیت‌های تیم
- (9) جلسات بهبود فرآیند حل مسأله
- (10) جلساتی برای به اشتراک گذاشتن بازخورد در جهت ایجاد بهبود
- (11) گروه‌های متمرکز برای جمع‌آوری داده‌های یک برنامه یا محصول جدید

بررسی اثربخشی قوانین و مقررات در هم افزایی از تولید تا صادرات محصولات کشاورزی
به کشورهای هدف (بامحوریت بخش خصوصی)
در پایان

- I. بررسی چالشهای تولید ، صادرات ، پایانه های صادراتی به کشور هدف
- II. ارایه راهکار های اجرایی برای هم افزایی دستگاه های دولتی و بخش خصوصی برای رفع چالشها (قبل از تولید تا صادرات به کشور هدف)
- III. خروجیهای این مطالعه برای دستیابی راهکار عملیاتی برای اجرای بند پ ماده 33 قانون برنامه ششم توسعه (تحقق پنج پروژه)
- IV. انتظارات
 - سازمان برنامه بودجه نقش تسهیلگری (از قبل از تولید تا صادرات به کشور هدف) را بعنوان وظیفه ذاتی اعمال کند
 - وزارت جهاد کشاورزی صدور محصولات غیراستراتژیک را در چارچوب (تحقق پنج پروژه)سرنوشت ساز را از قبل از تولید تا صادرات به کشور هدف ، راراست آزمایی نموده و بعنوان وظیفه ذاتی عمل نماید
 - کلیه قوانین و مقررات و دستورالعمل در چارچوب (تحقق پنج پروژه) در سال 1400 تغییر ، تصویب و عملیاتی گردد
 - کلیه بانکها حامی تولید و صادرات محصولات کشاورزی مقررات خود را در 1400 در چارچوب خوشه های کشاورزی و تحقق پنج پروژه تسهیل و عملیاتی نمایند
 - سازمان توسعه تجارت وظیفه حاکمیتی خود را حفظ و وظیفه بخش خصوصی را به خوشه ها در سال 1400 محول کند
 - اتاق بازرگانی نقش تسهیلگری را برای حمایت از بخش خصوصی اعمال نماید
 - ضرورت تجهیز خوشه ها به سیستم شبکه نرم افزار و سخت افزار آنلاین (از قبل از تولید تا صادرات به کشور هدف)، و سرمایه گذاری وزارت فناوری اطلاعات و ارتباطات و وزارت جهاد کشاورزی و بخش خصوصی از سال 1400 عملیاتی گردد
 - وزارت جهاد کشاورزی و وزارت امور خارجه ، و بخش خصوصی ، کشورهای هدف را برای صادرات با اطلاعات کامل برنامه ریزی و رایزی نمایند

با سپاس از توجه شما

